

schrikt. En prof. Visscher heeft ook gewaarschuwd tegen het hoog van den toren blazen over een zogenaamde „gereformeerde” wetenschap, waarvan de heeren zelden niet weten, wat zij is. Hij heeft dus het pleit gevoerd onder boon en smaad, ook van deze „gereformeerden”, voor de beginselen der Reformatie. En deze heeren, ds. Schilder, prof. Hepp en dergelijken, die zich aanstellen, alsof zij de gereformeerde wijsheid in pacht hebben en als een soort ijmeesters rondgaan, houd ik voor een gevaar, niet voor ons Hervormden, die zij niet benaderen kunnen, maar voor de Gereformeerde Kerken. Calvin en Kuyper zijn op hunne weegschalen nog veel te licht bevonden. Wie kan er op die wijze nog lid der Kerken zijn!

Dit is de volle waarheid, waarover de heeren maar eens nadenken moeten.

Prof. Dr. H. Visscher zegt dus, dat ik me „aanstel” en een „verontschuldiging” gaf. Het eerste laat ik met eerbied staan, maar het tweede bestrijd ik, want het is een te vroeg gegrepen handhaving van de bewering, dat prof. Visscher toch iets te verwijten had aan mij; en ik ontken dat nog.

De bewering, dat ik „verdacht maakte”, laat mij koud. Professoren zijn het aan hun stand verplicht, om, zelfs in een booze bui, te argumenteeren. Indien prof. Visscher citeert, wat ik schreef, blijft van die verdachtmaking niets over. Van elk boek, dat over Genesis 2-3 schrijven wil, zou ik een voorafgaande sterk sprekende aanbeveling, klakkeloos overgenomen door redacties op verzoek van uitgever, die de recensie al vast vriendelijk overleggen, ontraden; het komt er, vooral in dagen van strijd, op aan, voorzichtig te oordeelen. Overigens is het wel wat vreemd, dat prof. V. zoo boos is, als men zegt: „deze hoogleeraar denkt veelzins anders dan wij zelf het doen; ga daarom niet van te voren zijn werk aan het volk onvoorwaardelijk aanbevelen in zoo’n moeilijke kwestie”.

Over Marcus 16 (want prof. Visscher herinnert zelf aan zijn polemie hierover tegen „De Hernut”) zou misschien nooit meer gedacht zijn — gelijk ik er niet aan dacht — als prof. Visscher dadelijk scherp voor het volk het onderscheid had laten zien tusschen tekstcritiek en andere critiek. Overigens zou men hier weer kunnen verwijzen naar de argumenten, die „De Reformatie” indertijd gaf tegen prof. V.

Tenslotte: het is moeilijk te zeggen, wat er gebeurd zou zijn, als men bij ons naar prof. V. geluisterd had. In elk geval zou het noodzakelijk inzicht omtrent het verschil tusschen tekst- en bijbelcritiek aan vele gereformeerde lezers niet zoo duidelijk zijn geworden, als het thans kan zijn. Voorts: als prof. V. waarschuwt tegen het „hoog van den toren blazen” over een „zogenaamde gereformeerde wetenschap, waarvan de heeren zelden niet weten, wat zij is”, dan kon het hem verblijden, dat althans ik in zooverre „naar hem geluisterd” heb, dat ik zei: menschen, kerkbode-redacteuren, weest een beetje voorzichtig; gij weet volgens prof. Visscher, dien gij zoo vriendelijk aanbeveelt, niet eens, wat gereformeerde wetenschap is; vermoedelijk zijn de uitgever van zijn boek in dezen even onbevoegd als gij; laat daarom een boek van prof. Visscher toch in vredesnaam niet a priori als het toppunt van gereformeerde wetenschap gelden voor het goedgelovende volk. Of moet ik aannemen, dat de gereformeerde leiders van onze kerken zelden niet weten, wat gereformeerde wetenschap is, en alleen prof. dr. H. Visscher als zoodanig met volle vertrouwen — hem alleen — tegemoet treden? Dan vraagt de hoogleeraar een klein ietsje te veel.

Dat ik zou behooren tot hen, die Kuyper en Calvin te licht bevinden, daar moet ik over nadenken, zegt de hoogleeraar. Ik heb het advies gevolgd. Na 3 dagen denken, zeg ik: hm.

De „volle waarheid” van prof. Visscher dunkt mij nog al hypothetisch.

En het schijnt, dat hij aan ons, gereformeerden, alles zeggen mag, maar dat wij een gruwelijk kwaad doen, als wij alleen maar zeggen: eerst eens afwachten, wat er komt.

#### Prof. Aalders over de kwestie der Bijbelvertaling.

In „Het Onderlingenblad” geeft prof. Aalders een artikel over de bijbelvertaling. Hij zegt:

Aanleiding daartoe is de omstandigheid, dat de beslissing van de Generale Synode van Groningen, om thans in de zaak der Bijbelvertaling niets te doen, van enkele zijden nogal is afgekeurd, en er in uitzicht is gesteld, dat men bij de volgende Generale Synode opnieuw een poging zal doen, in de hoop dat deze met succes moge worden bekroond. Dat zou mij ten zeerste spijten; want de zaak der Bijbelvertaling is te belangrijk en te ernstig, om haar of doop telkens herhaalden aandring doorgevoerd te krijgen, of als een regelmatig punt op de Synodale agenda te zien verschijnen, dat telkens weer van de tafel gaat.

Daarna volgt:

Dus — een uitstel dat afstel beteekent? Laat men dat niet denken of zeggen. Wat nu, of over drie jaar, nog niet rijp is, kan over vijf en twintig jaar zeer goed rijp zijn. En nu zegge men niet:

maar vijf en twintig jaar duurt ook zoo lang — want in het grootsche en geweldige werk van de Bijbelvertaling is dat werkelijk niet zulk een buitensporige tijdsruimte. En nu versta men mij goed, ik wil niet zeggen, dat de Bijbelvertaling over vijf en twintig jaren door onze kerken kan en moet worden ter hand genomen; daar weet ik niets van. Ik noemde deze tijdsruimte maar bij wijze van voorbeeld. Het is zeer goed mogelijk dat de tijd eerder rijp is; het is echter eveneens zeer goed mogelijk dat we op dat rijpen nog veel langer moeten wachten. Wat ik alleen maar wilde zeggen is dit, dat men in de zaak der Bijbelvertaling zich voor alle overhaasting moet hoeden: hier moet men op een aantal jaren niet kijken.

En dan wil ik ook een woord van bemoeiding laten hooren voor hen, die uit het stellen van zoo lange tijdsruimte zouden gaan afleiden, dat het uit zich op verwezenlijking van wat voor sommigen een zeer vurige wens is, maar heel gering zou zijn. Dan moet men eens letten op wat er in tien jaar tijd reeds is gebeurd. Op de Synode van Rotterdam, in 1917 gehouden, was de zaak van de Bijbelvertaling aan de orde, maar zij moest geheel terzijde worden gesteld, omdat er „nog allerlei voorbereidende verricht te worden”, die naar haar oordeel, al sprak ze dat niet aannemend, nimmer, maar nu geheel niet verricht was. Maar sedert dien tijd hebben wij de duidelijke blikken ontvangen dat er aan dien voorbereidende hard gewerkt is; in de Korte Verklaring die bij den Uitgever Kok verschijnt, is reeds een aantal Bijbelboeken in geheel nieuwe vertaling verschenen. Ongetwijfeld zijn we met dezen arbeid een heel eind vooruitgekomen. Sommigen onder ons waren zelfs al zoo optimistisch, dat zij meenden dat er nu al genoeg voorbereid was verricht, en men daarom thans wel tot een aanvaarding van de Bijbelvertaling door onze kerken kan komen. Intusschen, de Synode bleef van een ander gevoelen; hooger zij ook den reeds geleverden arbeid waardeerde, en hoe hoog zij dien ook schatte, zij was van oordeel dat er toch nog meer geschied moest. En het was niet het minst de meening juist van hen, die zelf dezen voorbereidende verrichten, en die, het zij in alle bescheidenheid gezegd, over de betekenis daarvan voor het groote werk het best kunnen oordeelen, welke op de vorming van dit oordeel invloed had. Laat men dus nog wat geduld oefenen. We zijn in tien jaar verder gekomen dan zij, die het werk verrichten, toen ze begonnen durfden te hopen. Dat geeft goeden moed. Laat die arbeid nog maar wat voortgezet worden, zoo lang tot het voor ieder, ook en vooral voor hen, die tot het werk der Bijbelvertaling de eerstgeroepen zijn, duidelijk en klaar wordt dat de tijd is aangebroken voor onze kerken om het werk aan te pakken.

Maar daarom zou ik dan ook een dringend beroep willen doen op allen die voor deze zaak belangstelling koesteren, dat ze den voorspoedigen en gezegenden voortgang van het voorbereidende werk niet onderbreken of vertragen door pogingen om de Synode nu toch reeds iets te laten doen. Dat is bij voorbeeld het ernstige bezwaar tegen een voorstel, dat er overigens zoo onschuldig uitziet als dit: dat de Synode deputaten benoemde om te onderzoeken of de kerken ook iets inzake Bijbelvertaling kunnen doen. Men kan zeggen, en men heeft ook gezegd: wat is hier nu tegen? men loopt op niets vooruit, men beslist niets; er wordt alleen een onderzoek gevraagd; mag dat dan nog niet eens? Doch, als zulk een onderzoek werkelijk iets zal betekenen, dan zullen het toch juist de vakkundigen zijn die het moeten instellen. Dan zullen juist degenen die met den zoo hoog noodzakelijken voorarbeid bezig zijn, eenigen tijd uit dit hun werk moeten worden geroepen om als kerkelijke deputaten van onderzoek vergaderingen bij te wonen, materiaal te verzamelen en rapporten op te stellen. Ik kan dit niet anders dan als verloren tijd beschouwen. Laat men toch liever degenen die nu met de vertaling en verklaring der Schrift bezig zijn rustig aan hun arbeid laten; daarmee zal de zaak van de Bijbelvertaling veel beter worden gediend dan met commissies en vergaderingen en rapporten; bij het vlug en onderbroken voortgaan van den voorarbeid is de bespoediging der verwezenlijking van wat velen wenschen het allermeest gehaat.

#### Over mystiek.

Ds P. N. Kruijswijk schreef in „Geref. Theol. Tijdschrift” over Zuivere en valsche Mystiek. Hier volgt zijn conclusie:

Zoo komt het mij voor, dat we het woord mystiek zullen meest gebruiken in zijn historischen zin. Niet voor het fijne aroma van den dienst van God door Jezus. Wij hebben daarvoor een ander woord: geloof, waarvan Heiler ons zoo juist zegt: „Dit geloofsvrouwen wordt niet als de extatische weelde der mystiek jenseits van het wakend bewustzijn beleefd; het heeft niet tot voorwaarde ontlediging en opheffing van het natuurlijk zieleleven; het wordt veeleer inner, zelfs midden in het dagelijksch leven, zonder eenige kunstmatige opwekking van het gevoelsleven ervaren.”

Er is geen gebod van God, tot wat de mystiek voorschrijft. En daarom doen wij daarvan met blijmoedigheid afstand, ons keerende naar het Schriftuurlijk leven, zoo God het ons vergunt. Wij hebben woorden, die ons hierbij niet voeren op een dwaalspoor.

Zeker, het woord mystiek heeft in Gereformeerden kring burgerrecht verkregen. Maar het heeft bij ons een beteekenis, die het in andere kringen niet heeft. Afzondering, isolering, tot zelfs in de taal toe is niet zeer wenschelijk, vooral wanneer daarmee ge-

makkelijk gepaard gaat een beïnvloeding vanuit een verkeerd hoek.

Om zulke redenen dunkt het mij wenschelijk, niet te spreken van „gezonde mystiek”, doch van verharigen leven met God, van vroomheid des harten, van gemeenschap met God. Niet zal het aanbevelenswaardig zijn, daarbij bijzonder den nadruk te leggen op het gevoel. Hoe meer de eenheid van het geestesleven en de samenhang der onderscheiden zielsfuncties in elke zielsactie vastgehouden wordt, des te beter is het.

Voorzover ik kan zien, doet er zich hierbij slechts één moeilijkheid op: het gebruik van den term „unio mystica”, zooda als sinds Calvin in de Gereformeerde gezindheid leeft. Bijzonder echter in Calvin’s gebruik van deze uitdrukking komt tot uiting het onderscheid tusschen de historische mystiek en het hoogste van het leven met God naar bijbelschen zin. Scherp en schoon komt het uit in Dr. Bavinck’s artikel: Calvin’s leer over het Avondmaal, in zijn: Kennis en leven. Maar over dit onderwerp, dat nadere bestudeering zoo ten volle waard is (doch daaraan vermoedelijk ook hooge eischen stelt), is in het bestek van dit opstel niet wel verder te handelen.

De schrijver wijkt inzake de beschouwing der Christelijke mystiek af van de meening van dr. Geelkerken. Indertijd heeft ook ds. van Dijk, van Hollum, Ameland, over de opvattingen van dr. Geelkerkens dissertatie een breede, critische beschouwing gegeven, opgenomen in „Friesch Kerkblad”.

#### De zang der rechte broeders.

Van verscheiden kanten zendt men mij een product, dat als advertentie-in-rim is geplaatst door enkele anonieme (ja, hr. S., ook wel „Opmerker” genaamd) adverteerders, en gericht tegen een „synodalen” predikant ergens. Het lieder kweelt om aldus:

Eens stond er in des Heeren Tempel  
Een Farizeër, vroom en vroom.  
En lichte daar zijn hoog gemoed.  
Hij sprak: „Ik dank, dat ik Uw weeten  
In alles zoo getrouw betracht;  
Dat ik niet ben als al die anderen,  
Of als deez’ tollenaar, veracht!”

Zoo stond er in het „Huis des Heeren”  
Een predikant, ook vroom en vroom.  
En lichte ook zijn hoog gemoed.  
Hij sprak: „Och menschen, bidt toch allen  
Voor dezen diepgezonden man,  
Ik zelf, ik heb het niet van noode,  
‘k Ben zoo rechtvaardig als ‘t maar kan!”

Er ging een rilling door de menschen,  
Dat waren woorden naar hun hart.  
Maar, ‘d deed den rechten broeders smart!

Den rechten broeders adverteerders schijnt het ontgaan, dat juist de farizeër zich den rechten broeder noemt. Maar zulke booze opmerkingen plaatsen alleen kromme broeders als:

K. S.

#### BOEKBESPREKING.

K. Schilder, „Bij Dichters en Schriftgeleerden”. Amsterdam — U. M. „Holland”, 1927.

Volgens bekend voorschrift van onze redactie moet ik mijn eigen geschrift aankondigen. Ik kan daartoe gevoegelijk overnemen wat er in het door den uitgever verspreide prospectus staat:

„Men zou van dit boek kunnen zeggen, wat ook Prof. Huizinga opmerkt in de inleiding van zijn „Tien Studien”: „De band, die deze opstellen verbindt, is niet al te vast”. Een overzicht van de titels der hier verzamelde opstellen laat dit reeds enigermate zien.

Toch zal wie het geestesleven van dezen tijd eenigermate kent, al spoedig bemerken, dat hier toch waarlijk één band is, die de in deze bundel opgenomen opstellen bijeenhouden kan en mag.

Immers zij behandelen alle onderwerpen die in den laatsten tijd de aandacht vragen in breede lagen van ons volk, waarin immers de vragen van religie en cultuur zich naar voren dringen.

De worsteling der geesten roept om een nadere bezinning over de vragen van kennistheorie en openbaring, inzake de religie; men weet, om iets te noemen, hoe sterk de naam van Karl Barth en de zijnen op de Nederlandsche kringen indruk gemaakt heeft. Ds. Noordmans, Prof. Kohnstamm, Prof. De Hartog, Prof. Honig, Dr. Kraan, en anderen hebben pax over hem geschreven. In verband met wat Prof. Haitjema over Barth en zijn theologie schreef, geeft dit boek een verhandeling over „de Paradox” in de religie, waarin tegenover Barth en Haitjema stelling gekozen wordt. Voorts hebben ook steeds weer de vragen van theologie en kerk en hun aanraking met de kunst de aandacht voor velen is dit vraagstuk zelfs benauwend.

Op dit terrein liggen opstellen als:

Dichter en Schriftgeleerde, Aesthetische en Religieuze Ontroering en „Onze Psalmberijming”. Een ander opstel „De Boeddhistische Christus” tracht uit religieus standpunt literaire critiek te geven op een bepaald onderdeel. Niet minder komt deze poging naar voren in de uitwerking van de tegenstelling tusschen „Mefisto” en „Satan”: een opstel, waarin getracht wordt, te doen zien, hoe de bijbel zijn eigen probleemstelling geeft tegenover die van den Faust, voorzover n.l. de vraag naar het zedelijk kwaad betreft. Trouwen, hierin ligt de eenheid van dit boek, dat het op vragen, die in de geestelijke worsteling van religieus-culturelen aard actueel geworden zijn ingaat en dat soms in beschrijvende zin b.v.: „Wij wilden Jezus wel zien”.

<sup>1)</sup> Aldus ook Dr. Locher in de vergadering der Hervormde Gereformeerde predikanten 1925, zie Standaard 10 Sept. 1925.  
<sup>2)</sup> a.w. p. 256.



soms in kritischen zin b.v. Franciscusverering, Anthropomorphe prediking, Apokriefe Kerstgedachten. Telkens wordt tegenover vragen van den dag getracht, het christelijk geloof te doen spreken en ook de confessie.

Door deze uitgave heeft de auteur dan ook een poging gewaagd, iets te geven, dat in het strijdperk, waarin onze tijd ons werpt, enerzijds den verkenningdienst, anderzijds de wapening bedoelt. In analogie met Van den Bergh van Eysinga's „Bij Denkers en Dichters" is hier als titel gekozen: „Bij Dichters en Schriftgeleerden", omdat wat hier geboden wordt zich telkens bezig houdt met de twee zoo vaak tegen elkaar strijdende en toch niet vijandige begrippen: kunst en religie, aesthetiek en openbaring, en ook christendom en confessie.

Onze lezers zullen zich sommige klanken herinneren. Natuurlijk is, wat in dit blad reeds gegeven werd opnieuw bewerkt, en ook vermeerderd of besnoeid.

K. S.

De K. Fernhout, „De eigen zielszorg van den predikant".  
Kampen — J. H. Kok, 1927.

Men kent de Fernhout uit ons blad; en ik verkap geen geheim, als ik mededeel, dat de redactie telkens blijken krijgt van de groote waardeering, die onze lezerskring heeft voor de manier, waarop hij de rubriek „Geestelijke Adviezen" verzorgt. Geen wonder, dat ook deze brochure blijf geeft van dat fijne, voorzichtige spreken over wat er in het geestelijk-godsdienstig leven zich roert en beweegt. Deze keer wordt de predikant, die amtsshalve tot afdelen komt met geestelijke leiding, ingeleid tot de gangen en wegen van zijn eigen ziel en ook eenigermate tot die van zijn roep. Het werk van de Fernhout wordt hier met dank aan den auteur voor wat hij gaf, aan de rechtstreeks geadresseerde aanbevolen. Ook anderen kunnen het noodig hebben. Want de gevaren die den predikant bedreigen, zijn er in anderen vorm, maar naar hetzelfde wezen ook voor drukke, leidende, rustige, publieke enz. menschen. De dominee wordt al meer een broeder des gemeenen levens; en daarom is wat hem gezegd wordt, wel van algemeen belang. Geschriften als dit, beoordeelt men niet, niet omdat ze onder de beoordeeling staan, maar wijl ze er boven liggen: men wordt erdoor beoordeeld. Als men uitgelezen heeft, dankt men den auteur.

K. S.

Willem Nieuwenhuis, „Chesterton".  
Roermond — J. J. Romen & Zoon, 1927.

Ja, Chesterton is roomsch geworden en Rome neemt van zijn bekeerlingen erg veel kennis en doet ook kennis daarvan nemen. Dit boek is evenwel iets anders dan een statievollende rondleiding van den feestelijk versierden paaschsch Chesterton, waaraan allen hun kluit willen hebben, speciaal, die hem rondleiden. Wij zouden den schrijver beleedigen, als wij dat bewoorden. Eerlijk moet erkend worden, dat hij Chesterton zelf laat spreken in zijn werken. En Chesterton heeft zoo heel veel gezegd, dat ook ook tot wapen zijn kan tegen den geest van deze tijd. Hij is tot Rome gekomen, maar de weg die erheen leidde bracht hem langs mijlpalen, die ook wij langs gaan. Zoo komt het, dat dit boek ook ons over de orthodoxie in het algemeen (men vergeve de tegenstrijdigheid) veel leeren kan, dat het ons inleedt in een gedachtenwereld, die men herhaaldelijk productief stellen kan voor zichzelf, b.v. als men erover tobt, hoe men evangeliseeren zal (apologetisch, ontmaakerend, beschamend) tegenover ontwikkelde menschen. Och ja, dat benauwende quantum ontwikkelde menschen.

De auteur heeft een levenden verteltrant; pakkende taal; soms nog te onbeheerscht, en wat al te bonkerig. Maar hij is een onmiskenbaar talent. Voor wie nadenken kan, en weet, wat hij zelf wil en weet, is dit boek goed te gebruiken. Voor het vertroostende deel der ontwikkelde menschen dus.

K. S.

H. J. Schim van der Loeff, „Het voortplantingsleven van den Mensch". 2e druk.  
Mr W. J. A. Duynstee, C. S. S. R., „De Leer der Kuischheid". 2e druk.  
Uitgaven van het Centraal Bureau van „Voor Eer en Degen".  
Roermond — J. J. Romen & Zoon, 1927.

Van deze beide geschriften is een tweede druk al spoedig verschenen. Wat meer voorkomt, als het over deze onderwerpen gaat.

De eerste auteur is geneesheer-directeur van het St. Anna-gesticht voor vrouwelijke krankzinnigen te Venray. De tweede heeft bekendheid verworven als schrijver in het maandblad „Mannendel en Vrouwenwereld".

Beide werkjes zijn roomsch en laten dat duidelijk blijken. Ze willen den zin van het (bij Rome) zesde (bij ons: zevende) gebod aan ons geslacht met zijn zedelijke corruptie en huwelijksverkrachting doen zien. Het eert beide schrijvers, dat wij herhaaldelijk van hen verschillen, met name van den tweede, die het vraagstuk meer begiet, niet van den medischen, maar van den theologisch-schijn kant. Hij zou niet waard geweest zijn, te spreken tot zijn kerk en uit haar dogmatische overtuiging en ethisch standpunt, indien wij konden zeggen: volmaakt mee eens. Integendeel, herhaaldelijk blijkt de auteur anders te willen en te redeneeren dan wij.

Niettemin is er — wat begrijpelijk is — in de uitlegging en de uitwerking van het zevende gebod, en speciaal in het positie kiezen tegen de ellende van deze tijd wel zóó veel, dat de beide werkjes herhaaldelijk aan onze gereformeerde overtuiging een hartelijke instemmingsbetuiging ontklokken. Het eerste komt uiteraard het dichtst bij ons, omdat het meer uit medisch gezichtspunt redeneert. Er is veel werk voor ons te doen; dat blijkt telkens weer, als we zien, hoe Rome de menschen weet te bereiken met populaire volkslectuur.

K. S.

„In de provincie", door Ignatia Lubeley.  
Nijkerk — G. F. Callenbach.

In keurigen omslag verschenen bij den uitgever Callenbach vier schetsen van Ignatia Lubeley. Het zijn oude bekenden, maar de heer Callenbach deed goed ze te bundelen. Voortreffelijke, rustige lectuur.

J. D. W.

„Vierde Kerstboek".  
Nijkerk — G. F. Callenbach.

De nieuwe jaargang van de Chr. Bibliotheek vangt weer aan met een Kerstboek. De uitgever heeft met zulk een boek „succes", de intekenaren stellen het op prijs. En dit is te verstaan. Ook dit Kerstboek biedt een rijke afwisseling. De kerstverdenking is ditmaal van de hand van de H. Janssen. Ignatia Lubeley geeft een schets: „In de sneeuw". De verzen onthreken ook niet; „December" kon ons maar matig bekoren; wellicht dat bedoeld is: „31 Dec."? Veel hooger staat en dieper ontroert: „In memoriam matris". Doch het is niet noodig den rijken inhoud van dit Kerstboek na te gaan. Een uitzondering maken wij nog voor: „Het verdriet van Opa van Vaderskant", door den bekenden ds H. J. Heynes. Het is aangrijpend geschreven, en stelt de onzettende gevolgen der moderne prediking in Noord-Holland duidelijk in het licht; toch missen wij de hoofdzaak erin, en vragen ons ook nu weer af, evenals het vorige jaar: hoort deze schets wel in een Kerstboek? Trouwens, ook bij andere schetsen konden wij deze vraag niet altijd terughouden. Voor de uitvoering van dit werk niets dan lof. Het artikel van Hana over „De Hollandache molens en de Hollandache schilderkunst" is op glad papier gedrukt, waardoor de afbeeldingen schitterend uitkomen.

J. D. W.

„Verplegen door verpleegden", door Mr A. de Graaf.

In deze brochure, een overdruk uit „Woord en Daad" is een deskundige aan het woord. Het valt moeilijk in een korte aankondiging er recht aan te doen wederstaan, en dit refereert is dan ook beter in een afzonderlijk artikel te bespreken. Zijn eigenlijk onderwerp behandelt de Graaf in 7 bl., n.l. bl. 17—24. De eerste 16 bl. vormen de inleiding! Dit is wel heel onevenredig, en toch kan men niet anders dan hem dankbaar zijn, dat hij deze inleiding gaf, welke trouwens voor het recht verstaan van de zaak, waarom het hier gaat, noodzakelijk was. De te verwachten conclusie van den schrijver is, dat aan een verpleegde (waarmee niet een zieke wordt bedoeld) in sommige gevallen arbeid aan andere verpleegden kan worden opgedragen. Voor besturen van stichtingen is deze brochure zeer belangrijk.

J. D. W.

## KERKNIEUWS.

### GEREFORMEERDE KERKEN.

#### Tweetal te:

Assum: (2e pred. pl.): G. J. Goede te Voorthuizen en J. L. v. d. Wolf te Kralingen (H'dam).

#### Beroepen te:

Brussel: Dr W. G. Harrenstein te Amsterdam.  
Assum: (2e pred. pl.): J. L. v. d. Wolf te Kralingen (H'dam).  
Gravenhage: F. de Vries, cand. te Oegstgeest.  
Medan (Sumatra, N.O.I.): C. Mak te Biele.  
Mussel, Boornbergum en Kielwinderweert: A. Adema, cand. te Boerakker.  
Paesens: B. Ramaker te Ten Post.  
Putten (G.): G. Staal te Culemborg.

#### Aangenomen naar:

Djocakarta (Java, N.O.I.): Th. Kuipers, te Beilen.  
Hilward: Th. Boersma, cand. te Huizen bij Loosdrecht.

#### Bedankt voor:

Drachtster-Comp., Goings-Sybrandaboren, Midwolda (Old.), Middelburg, Oostzee, Schoonoord, Tzum en Zoutkamp; Th. Boersma, cand. te Huizen bij Loosdrecht.  
Hoek van Holland: J. Scheibaas Jan, te Nederhorst den Berg.  
Hoornsterzwaag en Slikkerveer: P. Prins te Oostwold (Old.).

#### Intrede te:

Edam: E. Smilde, cand. Tekst Hebr. 3:1 en 2.  
Reinnoord: R. Brouwer, Tekst Eze 4:11—12.

#### Afscheid van:

Oudewater: D. Scheele, Tekst Hebr. 13:20 en 21.

#### Jubilea:

28 Dec.: T. J. Hagen te Delft, 25 jaar.

#### Overleden:

J. H. Donner, pred. v. Breda, 60 jaar.  
C. Dekker, Em.-pred. v. Waardhuizen, 59 jaar.

#### Candidaten tot den H. Dienst.

De heer P. van der Werff, Theol. cand. aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, wonende te Donsburg, zal na 1 Januari a.s. gaarne een beroep bij de Geref. Kerken in overweging nemen.

#### Nieuwe kerkegels voor Zuid-Afrika.

De Ned. Gereformeerde Kerk te Uitenhage in de Kaap-Kolonie is een der oudste kerken der reformatie in Zuid-Afrika. De oude kerk, thans bouwvallig, zal door een passend nieuw gebouw worden vervangen. Met den bouw daarvan is een aanvang gemaakt. Gelijktijdig werd besloten in de nieuwe kerk een uitgebreid orgel te doen bouwen. Een passend 18 voets front, een teakhouten kast, zullen de omlijsting vormen van het ontwerp instrument. De afgeheide uitvoering werd opgedragen aan de Nederlandsche orgelbouwers A. S. J. Dekker te Goes. Dezelfde fabriek verkreeg ook de opdracht tot levering van het nieuwe orgel voor de Hervormde Kerk te Pretoria, met 37 registers, eveneens met teakhouten kast.

Het adres van de Gereformeerde Kerk van Santpoort zal tijdelijk zijn: A. Eikelenboom, Biezenweg 89, Santpoort.

#### Zitplaatsenverhuur.

Te Borge (Dr.) besloot de Kerkeraad der Geref. Kerk, na samenspreking met de Gemeente, de jaarlijkse zitplaatsenverhuur af te schaffen. Dus aan den handel in de Kerk is nu gelukkig een einde gemaakt.

Onder presidium van Dr. F. H. van Loon te Haarlemmermeer-Sloerweg verzaderde Dinsdag j.l. de classis-Haarlem der Geref. Kerken. Ter vergadering bleek, dat de Kerk van Halfweg haar bezaaierschrift, dat zij destijde (1926) de Brussaard's verklaring naar de Synode zond, heeft ingetrokken. Het bezwaar van die kerk tegen de medewerking van de Brussaard aan „Woord en Geest" was uiteraard vanzelf vervallen, nu de Br. zelf den band met dit weekblad verbrak.

Op voorstel van de Diemer sprak daarna de classis een paragraaf haar groote blijdschap uit, dat de Brussaard voor de Kerken behouden bleef.

Aan de mededeelingen betreffende den Zendingarbeid, verstrekt door de A. Pos, missionair dienaar des Woords, die inmiddels ter classis verscheen, ontleenen wij, dat dankbaar mag worden geconstateerd, hoe in het huidige stadium de Zending op Midden-Java met name toegang heeft verkregen tot den Javaanschen adel en de Javaansche intellectuele kringen. Wat den medischen arbeid betreft: het ziekenhuis te Djocja heeft 1300 bedden, terwijl in deze residentie het prachtige instituut bestaat van zijden poliklinieken. De band tusschen het hospitaal — aldus de Pos — en den naam Jezus, kent daarvoor tot het bewaarden van de menschen. Spreker wens daarna nog op de actie in Djocja, die daar van Mohammedansche zoowel als van Boonische zijde wordt gevoerd. De Javaansche gemeenten hebben spreker gevraagd den dank over te brengen aan de Holl. gemeenten voor de prediking van het Evangelie. Afstand tusschen de geloovigen van Oost en West wordt op Midden-Java niet gevoeld. Integendeel: daar domineert het gevoel van eenheid. De classis hoorde deze mededeelingen met buitengewone belangstelling aan. Ter bespreking van enkele interne aangelegenheden verzaderde de classis nog een en ander maal in comité. Ten slotte werd medegedeeld, dat de volgende zitting is vastgesteld op 14 Februari.

#### Kvangelisatie.

Te Wieringen heeft de Kerkeraad der Geref. Kerk — geleid het advies van een commissie, daartoe aangewezen door de classis Alkmaar, in vergadering bijeen te Helder, op Woensdag 9 November 1927 — tot leiding van den Evangelisatiearbeid onder de arbeiders, werkzaam aan de Zuiderzee-werken op Wieringen, benoemd de heer L. Braesser te Helder.

Den Kerkeraad van de Geref. Kerken wordt vriendelijk verzocht, aan het adres van dezen broeder — Middenstraat 49, Helder — de namen op te geven van hem, die op Wieringen aan de Zuiderzee-werken arbeiden, en doophid of belijden lid hunner Kerk zijn.

#### Javaansche predikanten.

De heer Wirjatmaja, Javaan van geboorte, is door de Geref. Kerk van Tapok (Java), beroepen en heeft binnenkort permissie examen voor de Classis van Batavia der Geref. Kerken af te leggen.

Gelijk verwacht wordt zal binnenkort nog een Javaansch predikant beroepen worden, en wel bij de Kerk van Poerworejo (Java).

#### Commissie van Beheer.

Op Maandag 19 Dec. a.s. zal in een der lokalen van de Westerkerk, Herderinestraat 22 te Den Haag, een vergadering worden gehouden van Commissies van Beheer van Geref. Kerken in Zuid-Holland. Namens de Commissie van Den Haag-Oost zal gepoosd worden. Hierna zal een „bureau" gekozen worden.

De Commissie van Beheer te Gouda zal inleiden het onderwerp: „Artikel 13 K. O."

Na de pauze volgt bespreking van het onderwerp: „De classieke onkosten"; deze inleiding staat voor rekening van de Commissie van Beheer te Woerden. Daarna rondvraag en sluiting.

#### CHR. GEREFORMEERDE KERK.

##### Tweetal te:

Hillegom: D. Driessen te „Gravenzande" en P. Zwier te Papendrecht.  
Vlaingen: J. de Bruijn te Vlaingen en D. Driessen te „Gravenzande".

##### Bedankt voor:

Harderwijk: P. de Groot te Rotterdam.

##### Afscheid van:

Aalten: J. Reesink, Tekst Hebr. 10:23.

#### GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

##### Beroepen te:

Nieuw-Beijerland: M. Hofman te Krabbendijke.  
Ridderkerk: J. Vreugdenhil te Rijnisse.

##### Bedankt voor:

Vlaingen: J. Overduin te Werkendam.

#### NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

##### Tweetal te:

Scheveningen (vac.H. J. de Zwart): G. B. Westenburg te Fegenoord, J. W. P. te Roy te Sloterdijk en G. D. A. Oskamp te Winterswijk.

##### Beroepen te:

Akkrum (toez.): L. M. J. S. Herkens te Drachten.  
Almkerk: N. Luyendijk te Nieuwerkerk a. d. IJssel.  
Curacao (W.-Indië): J. v. d. Pol te Hoeg.  
Daarje (O.): F. Anker te „Gravenhage".  
Gransbergen: P. Visser te Lemelerveld.  
„Grevelduin-Capelle": A. v. Griethuysen te Zuid-Beijerland.  
Den Ham (O. toez.): P. J. Steenboek te Kampen.  
Huizen (2e pred. pl.): H. A. de Geus te Waddinxveen.  
Herveld (toez.): E. A. Lasonder te Warns.  
Middelburg (vac.-Jonker): J. C. M. Romijn te Workum.  
Nijkerk (G.): C. J. v. d. Graaf te Ameide.  
Sommeledijk: H. H. v. Ameide te Hoogeveen.  
Wassenaar: G. de Vries te Oosterend (Fr.).

##### Aangenomen naar:

Appingedam: A. N. Tonsbeek te Ferwerd.  
Den Hoorn (Texel): A. Oskamp, cand. te Rotterdam.  
West-Terschelling (toez.): M. J. C. Visser, hulppred. te Wemeldinge.

Wetings-Sauwerd: J. C. P. Erkel te Noordhorn (Gr.).

##### Bedankt voor:

Eeas: F. M. Muller te Gorinchem.  
Enter: A. J. Oosterhuis te Enst.  
Garderen: N. C. Bakker te Benschop.  
Katwijk a. Zee: F. H. v. Oosten te Fegenoord.  
Kleverskerke: M. J. C. Visser, hulppred. te Wemeldinge.  
Oene: J. E. Klomp te Orlbrook.  
De Wilp (Gr.): H. Bax, cand. te Den Haag.

##### Afscheid van:

Bogard: B. Timstra, Tekst Openb. 22:21.  
Broek op Langendijk: J. Jakema, Tekst Hand. 20:32.

##### Overleden:

H. v. Elven, pred. v. Moercapele, 59 jaar.  
Jhr Dr J. W. v. Lennep, Em. pred. v. Loosdrecht, 64 jaar.